

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ОЛИЙ ВА ЎРТА ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ

ТОШКЕНТ ТЎҚИМАЧИЛИК ВА ЕНГИЛ САНОАТ ИНСТИТУТИ
ИЖТИМОЙ ФАНЛАР КАФЕДРАСИ

Машарипова Гуларам Камиловнанинг

«ҒОЯВИЙ ТАҲДИДЛАР ВА УНИНГ ЗАРАРЛИ ОҚИБАТЛАРИ»
МАВЗУСИДАГИ

РЕФЕРАТ ИШИ

Тошкент- 2015

Мундарижа:

Кириш.

1. Ёшлар маънавиятига ёт таҳдидлар ва унга қарши миллий ғоявий тарбия воситалари
2. Ёшларда миллий ғурур, миллий ор-номус ва миллий ифтихор фазилатларини шакллантириш.
3. Ғоявий таҳдидлар ва унинг зарарли оқибатлари.
4. Ғоявий тарбияни тарғиб қилиш услублари.
5. Аҳоли турли қатламларини ғоявий қуроллантириш омиллари, Ёндашувлар ва ижтимоий рекламалар.
6. Оммавий ахборот воситалари, ғоявий таъсир кўрсатиш технологиялари асосидаги ёндашувлар ҳамда миллий - маданий меросни ўрганиш.

Хулоса

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати.

Кириш

Мавзунинг долзарблиги. Республикамизда қарор топаётган фуқаролик жамиятида ва бу жамиятда истиқомат қилувчи ёшларнинг онгини, дунёқарабини ўзгартириш ва инсонийлаштириш мақсадида ниҳоятда кўп чора-тадбирлар кўрилмакда. Инсон эркинлиги ва озодлигини кафолатловчи Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси қабул қилинди. Қатор университетлар ташкил этилиб, ўқув тизимимизда жаҳон андозолари, тарбия йўналишида маънавий меросимизнинг энг илғор ва инсонпарвар тамойиллари асос қилиб олинди. Давлат ва жамият қурилиши масалаларини ўрганиш, юксак малакали раҳбар кадрлар тайёрлаш мақсадида Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги давлат ва жамият қурилиши Академияси ташкил этилди. Ватанимизнинг Қуролли Кучлари ва хавфсизлигини мустаҳкамлаш, фуқароларнинг ўз уйи ва иш жойларида тинч-хотиржам бўлишлари бўйича чора-тадбирлар белгиланди. Таълим тизимимиздаги ислохотлар замонавий лицей ва коллежлар таъсис қилинишига олиб келди. Ёшларнинг билим ва салоҳиятларини юксалтириш мақсадида «Улуғбек», «Умид», «Устоз», кейинчалик «Истеъдод» жамғармалари тузилди. Ўзбекистон Республикасида кадрлар тайёрлашнинг Миллий дастури асосида умумий ўрта таълим, ўрта махсус, касб-ҳунар таълимини ташкил этиш чора-тадбирлари ишлаб чиқилди. Бадий Академиянинг ташкил этилиши, Имом Исмоил Бухорий, Амир Темур, Бобур, Улуғбек, Баҳоуддин Нақшбанд, ал-Фарғоний, Мотуридий, Хўжа Ахрор-Вали каби миллий маданиятимиз дарғаларига бағишланган тантаналар, қурилган мажмуалар янги жамиятнинг амалга ошираётган реал маънавий ишларидир. Улар янги жамиятнинг куч-қудратидан нишона бўлибгина қолмай, миллий онг ва янги дунёқараш шаклланишида, ёшларда миллий ғурурни мустаҳкамлашда жуда катта аҳамият касб этмоқда.

Реферат ишининг мақсад ва вазифалари:

- Ёшлар маънавиятига ёт таҳдидлар ва унга қарши миллий ғоявий тарбия воситаларини ёритиш;
- Ёшларда миллий ғурур, миллий ор-номус ва миллий ифтихор фазилатларини шакллантириш омиллари;
- Ғоявий таъсир орқали миллий ғоянинг инсон онги ва қалбига сингдириш услуб ва йўналишларини аниқлаш;
- Ғоявий тарбияни тарғиб қилиш услубларини аниқлаш;
- Аҳоли турли қатламларини ғоявий қуроллантириш омиллари, Ёндашувлар ва ижтимоий рекламаларнинг аҳамиятини тушунтириш;
- Оммавий ахборот воситалари, ғоявий таъсир кўрсатиш технологиялари асосидаги ёндашувлар ҳамда миллий - маданий меросни ўрганишдаги аҳамиятини ёритишдан иборат.
-

1. Ёшлар маънавиятига ёт таҳдидлар ва унга қарши миллий ғоявий тарбия воситалари

Мустақилликнинг дастлабки ва энг олий неъматини ўзликимизни англаб етиш бўлди. Ўзликни англаб етган тафаккурнинг биринчи белгиси миллий ғоя, миллий мафкурадан баҳраманд бўлишдир. Мамлакатимиздаги тинчлик ва барқарорлик миллий мафкура доирасида учраши мумкин бўлган ички ихтилофларнинг олдини олди ва уни кенг миқёсда ёшлар қалбига кириб боришига имкон яратди. Ёшлар онги ва тафаккурида ўзгариш кучаяр экан, улар ўз ҳаёти ва истикболини миллат ҳамда мамлакат истикболи билан боғлиқ эканлигини чуқур ҳис қила бошлаганини англатади. «Дунёда ёшлар онги ва қалбини эгаллашга» уринишлар сақланиб қолмоқда. Айниқса, ёшлар тафаккури, дунёқарашини шакллантириш масалаларига бефарқ бўлмаслик керак. Демак, мафкуравий таҳдиднинг сақланиб қолиши ёшларни ҳам ўйлашга ундайди.

Ғоявий таҳдид юзаки қараганда бирдан ва бевосита кўзга ташланмаслиги мумкин. Чунки ғоя инсон онги, тафаккурида шаклланади. Шунга биноан, онгни, тафаккурни таҳликага солувчи ҳар қандай таҳдидларнинг олдини олиш, уларга йўл қўймаслик зарур.

Дунёвий фуқаролик жамиятида ҳар ким ўз ишини қилиши, шуғулланиши, шунингдек, «дин диннинг ишини, давлат давлатнинг ишини қилиши керак. Давлат диний масалаларга аралашмаганидек, дин ҳам давлат ишларига, сиёсий жараёнларга аралашмаслиги керак. Агар ёшларимиз орасида ўз мамлакатада диний кадриятларнинг ривожини, маънавий юксалишнинг жамолини кўришга хайрихоҳлар бўлар экан, улар, биринчи навбатда, замон фарзанди, миллий ғоя ва миллий мафкура эгаси бўлган билимдон ва маърифатли инсон бўлмоғи лозим. Улар азалий ва абадий маънавий кадриятларимиздан узилмаган ҳолда замонавий тафаккур даражасидаги билим ва идрокка эга бўлишлари керак».

Миллий ғоя, миллий тафаккур ва миллий мафкура йўлида ёшлар қанчалик бирлашса, жипслашса жаҳон халқлари кўз ўнгиде кучимиз, мавқеимиз ва ўрнимиз шунчалик баланд кўтарилади. Биз бошқа давлатларга суяниб, бошқа давлатларни паноҳ тутиб, уларнинг этагидан ушлаб юрадиган давлат, халқ эмасмиз, мустақил сиёсат, мустақил тафаккур ва мустақил ҳаракатларгина доимо бошқаларда ҳурмат ва эътибор уйғотган. Мутелик, тобелик меваси ҳар қандай шароитда миллатнинг ривожланишига йўл бермайди.

Соғлом дунёқарашни шакллантириш учун қуйидаги объектив шарт-шароитлар ва омилларга эътибор бериш зарур:

- 1) Ижтимоий-сиёсий, маънавий-мафкуравий муҳитга.
- 2) Соғлом ғояларга.
- 3) Сиёсий онг ва ҳуқуқий маданиятнинг ўсишига.
- 4) Ёшларнинг билим даражасига.
- 5) Одатий, анъанавий фикрлаш тарзидан янгича илғор фикрлашга ўтиш.

Мафкуравий тарбия восита ва омиллари:

1. Сўз ғоявий таъсир воситаси.
2. Эзгу фикр таъсирчанлиги.
3. Эзгу ғоя ва эътиқодни шакллантириш омиллари.
4. Таъсир кўрсатувчи шахс - таълим берувчи.
5. Гапираётган кишининг ёқимтойлиги.
6. Ахборотнинг мазмуни.
7. Таъсир воситаси (алоқа тармоғи). Тарбияда яна бир омил - маълумотнинг нима воситасида узатилиши масаласи:
 - 1). Ижтимоий реклама.
 - 2) Аудитория: аудитория психологик жиҳатдан 4 тур билан фарқланади:
 - а) Пассив ўзлаштирувчи аудитория.
 - б) Фаол, ижтимоий жиҳатдан баркамол аудитория.
 - в) «Эътиқоди суст» аудитория.
 - г) «Муқим уй» аудиторияси.

2. Ёшларда миллий ғурур, миллий ор-номус ва миллий ифтихор фазилатларини шакллантириш

Миллий ғурур - шахс, ижтимоий гуруҳнинг миллий ўз-ўзини англаши асосида шаклланадиган аجدодлари қолдирган моддий, маънавий меросдан, ўз халқининг жаҳон цивилизациясига қўшган ҳиссаси, ўзга миллатлар олдидаги кадр-қиммати, обрў-эътиборидан фахрланиш ҳиссини ифодаловчи тушунча.

Бу туйғу қуйидаги шаклларда намоён бўлади: миллатнинг ютуқлари, обрў-эътибори билан фахрланиш, унинг муаммоларига бефарқ қараб турмаслик; ўз элига, миллатига жонкуяр бўлиш; ўз миллатининг моддий, маънавий меросини асраб-авайлаш; халқ одатлари, анъаналари, қадриятларини ҳурмат қилиш, уларни бойитиш ва такомиллаштириш; ўз миллатига меҳр-муҳаббатини амалий фаолиятда намоён қилиш. Мустақиллик кишилар миллий ғурурини ошириб, уни халқ, Ватан, аجدодлар хотираси олдидаги масъулиятини ҳис қилишдек, мазмун билан бойитмоқда.

Муайян даврдаги миллий ғоя, миллий мафкура, яъни жамиятнинг асосий мақсадини идеаллар, демократик тамойиллар билан уйғунлаштириш масаласи ҳам жуда муҳимдир. Бу жараён миллатни ўз қобиғида ўралашиб қолиш хавфидан озод этади, унга жаҳон миқёсида тафаккур юритиш имкониятини беради. Инсоният учинчи минг йиллик цивилизациясида шундай тараққиёт йўлини қўлга киритди.

Мустақилликкача бўлган тушунча, тасаввур ҳамда кечинмаларимиздан бугунги руҳимиз, маънавиятимиз нақадар катта фарқ қилиши ҳаммага аён. Буни ҳар ким ўзига ўзи берадиган «Кеча ким эдигу, бугун ким бўлдик?» деган жавобдан, англаб олса бўлади.

Ёшлар маънавиятини ошириш масалаларининг бирламчи ёки иккиламчи вазифалари йўқ. Уларнинг барчаси бир йўла ҳамда доимий

диққат-эътибор марказида турмоғи керак. Шунинг учун таълим-тарбия, билим ва дунёқарашга катта аҳамият берилмоқда.

Биз бугун фуқароларнинг эркинлиги ва мустақил тафаккурига асосланган жамият қураётган эканмиз, ёшларимизга жамиятда мутлақ эркинлик бўлмаслигини, мустақил фикрлаш масъулиятсизлик ва бурчни унутиш эмаслигини тушунтириб боришимиз зарур.

Фуқаро эркинлиги ва янги ижтимоий тузум томонидан кафолатланса-да, фуқароларнинг жамият манфаатларига мос келмайдиган мутлақо эркин хатти-ҳаракатларнинг кафолати эмас. «Мен мутлақо эркин фуқароман, мустақил тафаккурли инсонма, билганимни қиламан» қабилда яшаш тарзини ўзгартириш инсоннинг ижтимоий ва миллий моҳиятига эга ақидадир.

Шу ўринда Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2004 йил 25 майдаги «Ўзбекистон Хотин-қизлар қўмитаси фаолиятини қўллаб-қувватлаш борасидаги қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида»ги Фармони ва 21 июнь куни Оқсаройда ушбу Фармонда белгиланган вазифаларни ҳал этиш йўлларига бағишланган мажлисда таъкидланганидек, «Ёшлар ўртасида диний экстремизм, ақидапарастлик, гиёҳвандлик каби иллатларнинг олдини олишда, фарзандларимизни бундай бало-қазолардан асраш учун курашда, доимо сезгир ва огоҳ бўлиб яшашда ҳокимликлар, вазирлик ва идоралар, хусусан, Олий ва ўрта махсус, Халқ таълими вазирликлари, Дин ишлари бўйича қўмита, «Камолот» ёшлар ижтимоий ҳаракати, «Оила» маркази, кенг жамоатчилик, барчамиз масъулмиз»¹.

Шунинг учун ёшлар тарбияси ва бу тарбия заминида уларнинг маънавиятини ҳаракатга келтирувчи мустақиллик ғоялари, миллий қадриятларни асраб-авайлаш ва ривожлантириш туйғуси, Ватан истикболи йўлида ҳалол ва пок меҳнат қилиш сингари миллий мафқуранинг ўзак томирларини сингдириш ётади.

Бугун ёшлар мустақиллик туфайли «ор», «андиша», «номус», «виждон», «инсоф», «ғурур», каби тушунчаларнинг ҳақиқий маъносини англаб етмоқдалар.

Ор. Ор - бу номуносиб ёки эп кўрилмаган ишдан, нарсадан ҳижолат тортиш, уялиш, уят ва номус қилиш туйғусидир. Бундан ташқари, ўз ўрнида ҳазар қилиш ёки бўлмаса, обрў-эътибор, фахрланиш маъноларини ҳам билдириши мумкин².

Андиша. Андиша - бу оқибатини ўйлаб ёки юз-хотир қилиб юритилган мулоҳаза, эҳтиёткорлик ҳиссидир. Андишали одам деганда, оқибатини ўйлаб иш қиладиган, юз-хотирни биладиган, ор-номусли, шарм-ҳаёли, ибולי инсонни тушунамиз. Одатда андишали одам бетгачопарлик қилмайди, фаросат билан иш тутаяди.

¹ Хотин - қизлар қўмиталари аёллар манфаатини ҳақиқий ифодачиси ва ҳимоячисига айланиши керак. «Халқ сўзи», 2004 йил 23 июнь.

² Ибрагимов А., Султонов Х., Жўраев Н. Ватан туйғуси. – Т.: Ўзбекистон, 1996. –27–29-бетларидан фойдаланилди.

Номус. Номус - бу иффат, бокиралик маъноларидан ташқари кишининг ўз мавқеини сақлаш, улуғлаш ва ардоқлаш, хижолат тортиш туйғуларини, оила ва аждодлар шаънига доғ туширмаслик маъносини ҳам ифодалайди. Одатда, номусли одам маънавий қадриятни моддий бойликка алишишни ўзига эп кўрмайди. Қонун тақиқлай олмаган нарсаларни гоҳо номус тақиқлай олади, деган нақл ҳам бор ҳалқимизда.

Виждон. Виждон - бу кишининг кундалик фаолияти, қилмиши, феъл-атвори учун оила, жамоат, жамият ва Ватан, миллат олдида маънавий масъулият ҳис этишидир.

Виждон туғма ҳислат деювчилар ҳам бор. Виждон - кишиларнинг яшаб турган шароитига, олган таълим-тарбиясига боғлиқ, деб ҳисобловчилар ҳам мавжуд. Виждон кўп ёки оз билимлиликка, бой ёки камбағал бўлишликка, оддийлик ёки машҳурлик билангина боғлиқ эмас.

Инсоф. Инсоф - бу адолат ва виждон амри билан иш тутиш туйғуси ва қобилияти, ишда, кишиларга муносабатда ҳалоллик, тўғрилик, баробарлик, тенглик, софдиллик ва ҳақиқатгўйликдир. Ўзгани ўз ўрнига ва шунингдек, ўз ўрнига ўзгани ҳаёлан қўйиб кўриш ҳам инсофга киради. Тўк очни, бой камбағални, бахтли бахтсизни, толеи баланд толеи забунни, омадли омадсизни, соғлом беморни ўз ўрнига қўйиб кўролса, ва аксинча, ҳам худди шундай бўлса, инсофлилар сафи кенгайиб боради.

Инсоф тушунчаси Шарқ фалсафасида шундай талқин этилади. **Инсоф** - бу кишининг ижтимоий ахлоқ меъёри нуқтаи назаридан ўз хулқ-одобини тартибга солиши ва ахлоқий баҳолашидир. Инсоф виждонли одамнинг ёки маълум жамоатнинг жамиятга ёки бошқа кишиларга нисбатан ўз хулқ-атвори учун маънавий жавобгарлик ҳиссидир. Агар киши бирор ишни тўғри бажарса, унда ички қониқиш пайдо бўлади, виждон пок бўлади, атайин нотўғри бажарса, инсофдан чиққан бўлади. Инсоф кишини бирор ишни қилишга ундаса ёки қилишдан тортса, бунда у қалб амри тарзида бўлади.

Хуллас, инсоф кишининг жамият олдида, теварак-атрофидаги кишилар олдида ўз хатти-ҳаракати билан маънавий масъулиятини ҳис этишининг ифодасидир.

Ғурур. Она тилимиз асрлар бўйи ҳалқимиз томонидан заргарона сайқал берилиб, шундай мукамал қилиб яратилганки, у орқали ҳар қандай маъно ва тушунчаларни, уларнинг энг нозик ва ҳарир жиҳатларигача аниқ ва тиниқ ифодалаш мумкин. Яъни неча минг йиллар давомида ҳалқимиз онги тўлишиб бораверган, унда ҳосил бўлган тушунчаларни ўз туб сўзларимиз билан ҳам, ўрнида жаҳон тилларига оид сўзлар билан ҳам, янги-янги сўзлар яратиш воситаси билан ҳам ифодаланган.

Шу тариқа тил бисоти бойиб келган. Тилимиздаги ғурур, фахр ва ифтихор сўзларини олиб кўрайлик. Булар бир-бирига яқин маъноларни англатса-да, айтиб бир пайтда, бир-биридан муаян даражада фарқланувчи тушунчаларни ҳам билдиради.

Шахс ғурури - бу фахрдир. Ҳар бир шахс ўзининг ютуқларидан мамнуният ҳиссини туяди. Ота-она қобил фарзандларидан, устоз истеъдодли

шогирдидан, ёзувчи яхши асаридан, боғбон сўлим боғидан, миллат ўз мероси, истеъдодли фарзандлари билан фахрланади ва ҳоказо.

Инсон ўз кучига ишонган ва бу билан фахрлана олган тақдиридагина бирор нарсага эриша олади. Ўз кадр-қимматини англаш ақлли одамни янада камтарин, янада саботли қилади. Киши учун ўз қобилиятидан ортиқ даражада ғурурланиши ҳам, ўз-ўзини ерга уриши ҳам ярамайди. Ўз-ўзлигича қола билган одамнинг ғурури бус-бутундир.

Ўзига ортиқча бино қўймоқ, гердаймоқ, кеккаймоқ, димоғдорлик - булар такаббурликка киради.

2) Ёшлар руҳиятида миллий ғурур ва миллий ифтихор фазилатларининг зарурлиги. Миллий ғурур - бу миллий ифтихордир. Миллий ифтихор миллат ўзини яхлит ижтимоий бирлик эканлигини онгли равишда ҳис қилишидир. Бу шундай бир кучли руҳий ҳолатки, у туфайли тарихий бирлик, қон-қариндошлик, тил, маданият, маънавият, иқтисодий ҳаёт ва келажак бirlлиги миллат вакиллариининг қалбидан чуқур ўрин олади.

Миллий бирдамлик туйғуси миллий онгнинг негизидир. Миллий бирдамлик етук ва мукаммал маънавий фазилат сифатида, миллий онги ривожланган миллатларда тўлароқ намоён бўлади. Маҳаллийчилик ва ғурухбозликлар миллий бирдамлик ҳиссиётининг кучсизланишига олиб келади. Миллий ифтихор миллат маънавий камолотининг барча жиҳатларини, мероси ва бугунги қадриятларни ўз ичига олади.

Миллий истиқлол натижасида эришилган ва эришилаётган иқтисодий ва маънавий ютуқлар кўпайгани сари Ўзбекистон билан фахрланиш ҳисси кучайиб бораверади. Миллий ифтихор мамлакатимизнинг барча фуқаролари учун бирдек тегишли ва унинг юксала бориши учун барча фуқаролар баробар масъулдирлар.

Хулоса қилиб айтганда, имонли одам рисоладаги фуқародир. Бу Ўзбекистон Республикасининг Конституциясига, Парламентимиз томонидан қабул қилинган фуқароликка доир қонун-қоидаларга ҳам мос келади. Биз келажакимиз тақдирини ана шундай фидойи инсонлар, ўз эҳтиёжларини тафаккур тарозусида, имон кўзгусида идрок этадиган, нафс балосидан фориг ёшлар қўлига топширишимиз лозим. Бу ёшлар ҳар қанча ғурурланса, фахрланса арзийдиган тарихи ва қадриятлари бор халқга, миллатга, Ватанига хизмат қилишни ўзларининг бурчи деб қарашлари, шундай эътиқодга эга бўлишлари зарур. Шунинг учун ёшларимизда миллий ғурурни тарбиялаш ишларини ҳар куни ва мунтазам олиб бориш улар маънавияти юксалишининг гаровидир. Ёшларимизнинг ҳар бири миллий ғурур ва миллий ифтихор туйғуларини ўзлари ҳам шакллантира оладилар.

Миллий ғурур, авваламбор, ҳар бир миллат вакилининг ўз халқи тарихини, маънавий, ахлоқий қадриятлари, истиқболини билиши ва кадрлаши, шу билан биргаликда, бошқа халқлар ва миллатларнинг ҳам миллий кадр-қимматини, удумлари, тарихи, адабиёти, санъати ва маданиятини адолатли равишда ҳимоя қилиш, чуқур ҳис этиш ва ўрганиш, ҳурмат қилиш билан боғлиқ фахрланиш туйғуси бўлган миллатнинг инсоний фазилатидир.

Миллий ғурур ёшларни ўз кучи, қобилияти ва истеъдодини миллий ва умуминсоний манфаатлар йўлида сафарбар қилишга чақиради. Ўзбек халқининг юксак миллий кадр-қиммати, ор-номуси ва шон-шарафи унинг ўта меҳрибонлиги ва соф виждонлигига асослангандир.

Миллий ифтихор, энг аввало, ўзлигини англаш, миллий равнақни таъминлаш йўлидаги ҳатти-ҳаракат, ўз миллати истиқболи олдида масъуликнинг беқиёс намунасидир. Миллий ўтмишини яхши билган, уни кадрлай оладиган ва айна пайтда, уни янгича шароитлар ва ҳолатларда бойитиб борадиган комил инсондир.

Акс ҳолда, миллий ифтихор ҳисси шунчаки мақтанчоқлик воситасига айланиб қолиши мумкин. Дунёда 200 дан ортиқ миллатлар бўлса, ҳар бир миллат ўзига хос феъл-атвориға эгадир. Шунинг учун ҳам турли минтақада яшайтган халқлар турлича яшаш тарзига, бир-бириға ўхшамаган урф-одатларға эға бўлишади.

Жумладан, ўзбеклар диёнат, ор-номус, шарм-ҳаёни ижтимоий ҳаётнинг ҳамма жабҳаларида муҳим фазилат деб қабул қилишган. Шундай ҳислатларға эғаларки, баъзан бу фақат «ўзбекона фазилат» деб юритилади.

Миллий ифтихор туйғусининг яна бир жиҳати шундаки, у ёшларнинг, энг аввало, қайсидир миллатға мансублиги, унинг кенг имкониятларида кувона олиш фазилатигина эмас, балки яшаб турган заминға, фуқаролигига дахлдор бўлган мамлакатға муносабат белгиси ҳамдир. Миллий ифтихори кучли бўлган ёшлар ўз мамлакати билан фахрлана олади ва унинг тақдирига бефарқ қарай олмайди. Демак, бундай халқ ўз истиқболини чуқурроқ англайди ва унга сидқидилдан хизмат қилади.

Миллий ғурур, миллий ўз-ўзини англаш мазмун ва моҳият жиҳатидан ўзаро алоқадорликда бўлиб, бир-бирини бойитади, тўлдиради, бири иккинчисисиз мавжуд бўлмайди.

«Биз шарқ фарзанди эканлигимиздан, ўзимизнинг урф-одатларимиздан фахрланамиз. Миллий қадриятларимизни асраш ва ҳеч қачон унутмаслик ҳақида ота-боболаримиздан тарбия олганмиз. Энди эса буни болаларимизға ҳам ўргатайпмиз»¹.

Ўтмишини билмаган ва эъозламаган халқнинг келажаги йўқ. Ўтмиш бизлар учун ҳам, бошқа халқлар учун ҳам аллақачон қайтмас бўлиб кетган, кўз ўнгимиздан олислашган, тарих мулкиға айланган даврдангина иборат эмас, балки аҳамияти ҳеч қачон йўқолмайдиган тағ замин, ўқ илдизимиздир. Ўтмиш бизнинг таянч нуқтамиз эканиға шубҳа йўқ. Агар ана шу таянч нуқтаға, маънавий пойдеворға суянмасак, ўтмишимиздан куч-қувват, руҳий-маънавий озуқа олмасак, олға томон ривожлана олмаймиз.

3. Ғоявий таъсир орқали миллий ғоясининг инсон онги ва қалбига сингдириш услуб ва йўналишлари

¹ Каримов И.А. Ўзбек халқи ҳеч қачон ҳеч кимға қарам бўлмайди. – Т.: Ўзбекистон, 2005, 153- бет.

XXI аср ахборот асри, ахборот технологиялари асри бўлиб кириб келди. Ана шу асрда кенг камровли ва жадал суръатларда тарқалаётган информациялар инсоннинг истакларини, қарашларини ўзгартириши, фикрига таъсир қилиши мумкин. «Энг асосий нарсани кўз билан илғаб бўлмайди» деган қудратли тарғибот кучлари кишини ҳамма ерда ва ҳар куни қуршаб туради. Эндиликда хилма-хил усулларда олиб борилаётган мафкуравий тарғибот ва ташвиқотнинг асосий объекти, мақсади инсон қалби ва онги учун кураш майдонига қаратилмоқда. Бу кучларнинг мақсади - инсонни нимагадир ишонтириш, нимагандир ундаш, нимагадир оғдириш. Тадбиркор маҳсулотини реклама қилиб, уни сотиб олишга ундайди. Диний арбоблар ўз динига эътиқод қилишга чақиради. Халқаро майдонда баъзи давлатлар ўзининг «катта оға» эканини уқтиришга ҳаракат қилади. Лекин танганинг орқа томони бўлганидек, бу ғоянинг иккинчи томони тескари томони бўлиши ҳам мумкин. Агар ўша молини мақтаётган тадбиркор тамаки сотаётган бўлса, унинг зарари ҳақида одамларни ким огоҳлантиради? Агар ўша диндор, дин четда қолиб, давлат тузумини ағдаришга чақираётган бўлса, унинг бузғунчиликларини ким гапириши мумкин? Ёки жаҳонда «катта оға»ларнинг кўлидан тутиб эмас, мустақил одим ташлаш кераклигини ким тушунтиради? Ана шу тарғибот ва аксил тарғиботни ким амалга оширади?

Инсон қалби ва онги учун кураш жараёнида ғоя ва онг муносабати **биринчидан**, муайян ғоя инсон томонидан қабул қилинмаслиги мумкин. **Иккинчидан**, муайян ғоя шахс онгида фақат ахборот сифатида сақланиб қолиши, яъни кераксиз буюм каби, инсон онгининг бир четида «чанг босиб» ётавериши мумкин. Биринчи ҳолатда ғоя инсон онгида ҳеч қандай из қолдирмайди, иккинчи ҳолатда эса, у шахс учун ҳеч қандай ижтимоий

аҳамиятга эга бўлмайди ижтимоий аҳамиятга эга бўлмайди ғоя фақат инсон қалбини эгаллаган, маънавий-руҳий ҳолатининг узвий қисмига айланган тақдирдагина ҳаракатга даъват этувчи, рағбатлантирувчи кучга, фаолият дастурига айланади. Шунинг учун ҳам, бугунги кунда мафкуравий курашнинг бош мақсади инсон қалбини забт этиш орқали унинг онгини эгаллаш бўлиб қолмоқда¹.

«Бугунги кунда инсоният кўлида мавжуд бўлган қурол-яроғлар Ер қуррасини бир неча бор яқсон қилишга етади. Буни ҳаммамиз яхши англаймиз. Лекин ҳозирги замондаги энг катта хавф - инсонларнинг қалби ва онгини эгаллаш учун узлуксиз давом этаётган мафкуравий курашдир. Эндиликда ядро майдонларида эмас, мафкура майдонларида бўлаётган курашлар кўп нарсани ҳал қилади. Бу аччиқ ҳақиқатни ҳеч қачон унутмаслик лозим» деган эди Президентимиз Ислом Каримов.

Ҳозирги пайтда ривожланган давлатлар қудратли тарғибот тизимига эга бўлишга интилмоқда. Масалан, ўз фаолиятининг тарғиботида АҚШ ҳукумати йилига 2,5 миллиард доллар сарфляпти. Франция ҳам ўз сиёсатини аҳолига тушунтириш ишларига йилига 100 миллион франк

¹ Назаров Қ., Очилдиев А. Миллий истиклол ғояси: асосий тушунчалар, тамойиллар ва атамалар. – Т.: «Янги аср авлоди», 2002, 51-бет.

сарфламоқди. Бу маълумот тарғиботлар нафақат динда, бизнесда балки сиёсатда ҳам, маънавий-маърифий ишларда ҳам муҳим аҳамиятга эга. Демак, ривожланган демократик давлатлар ҳам мафкуравий фаолиятдан сира воз кечмаган.

Пухта ишлаб чиқилган стратегик йўналиш давлат истиқболини белгилайди. Ўзбекистоннинг стратегик мақсадлари Ислом Каримовнинг қатор асарларида, жумладан, «Ўзбекистон XXI аср бўсағасида...», «Ўзбекистон XXI асрга интилоқда» каби асарларида белгилаб берилган. Шу мақсадлар сари инсонларни сафарбар қилиш, уларни ғоялар шаклида сингдириш заруратга айланмоқда.

Ривожланган мамлакатларда мафкуранинг тарғиботи «ҳукумат сиёсати-нинг ташвиқоти» кўринишида амалга оширилади. Давлатнинг бош ислохотчи эканлиги ҳам Ўзбекистон ҳукуматининг сиёсатини махсус тарғиб қилишни талаб этади. Бундай тарғибот ислохотларни «мафкуравий асосда таъмин-лаш»га хизмат қилади.

Миллий ғояни Ўзбекистоннинг мустақил тараққиёт страте-гиясини, ўзбек халқининг буюк давлат барпо этиш борасидаги мақсад-муддаоларини ҳисобга олган ҳолда, ёшлар қалби ва онгига сингдиришнинг муайян тизими ва устувор йўналишлари мавжуд. Бунда жамият ҳаётининг барча соҳаларини қамраб олиш, таълим-тарбия, тарғибот ва ташвиқотнинг самарали усул ва воситаларидан оқилона фойдаланишни тақозо этилади.

Ўзбекистон ҳаётидаги ўзгаришлар инсонлар онгида ҳам катта ўзгаришлар қилишни талаб этади. Ўтиш даврини бошидан кечириётган ҳар қандай давлат янги замон кишисини тарбиялаш ҳақида жиддий қайғуриши, табиий. Демак, Ўзбекистонда ҳам, «комил инсон» ғоясида эътироф этилган шахс мос сифатларини фуқароларда қарор топтириш вазифаси кўндаланг турибди. «Фуқаролик ахлоқи»ни бундай тарбиялаш мафкуравий сиёсатнинг негизини ташкил этади.

Миллий ғояни ёшлар онгига сингдиришда ҳар бир ота-она ўз фарзандининг мактабгача тарбияси, унинг кейинги тараққиёт даврида қанчалик аҳамият касб этиши, бу давр узлуксиз таълим ва тарбиянинг муҳим босқичи эканини англаб етиши ниҳоятда муҳим. Бунда оиланинг таълим муассасалари тизимига изчил уйғунлашувига эришиш зарур. Бу даврдаги барча бевосита таълим берувчи муассасалар (мактаблар, лицей, касб-ҳунар коллеж-лари, олий ўқув юртлари) мафкуравий тарбиянинг асосий ўчоқларидир. Уларнинг барчасида амалга ошириладиган мафкуравий таълим жараёнида, барча ўқув қўлланмалари ва дарсликлар, қўшимча адабиётларда қуйидаги омиллар устувор аҳамият касб этиши лозим:

- Ватан туйғусини шакллантириш;
- она тилимизга муҳаббат уйғотиш;
- миллий кадриятларга ҳурматни кучайтириш;
- эзгулик тимсоли бўлган аёлни улуғлаш;
- оиланинг ватанпарварлик ҳиссини тарбиялашдаги ролини кўрсатиш;

- маҳалланинг демократия дарсхонаси ва ўз-ўзини бошқариш мактаби эканини тушунтириш ва ҳоказо.

Социолог, врач, психолог, радикал фрейдизм йўналиши вакали Райх Вильгельм (1897-1957) фикрича, «кўр-кўрона ва авторитар (диктатуравий) тарбия боис ёшлар ишонувчан бўлиб қоладилар ҳамда танқидий қобилия-тидан мосуво бўладилар».

Миллий ғояни инсон онги ва қалбига сингдириш **тарғибот-ташвиқот** орқали амалга оширилади. **Тарғибот** (унинг ўзак сўзи, «рағбат») - у инсонни бирор ҳаракатга рағбатлантиришни назарда тутди. **«Ташвиқот»** (тушунчаси ўзаги «шавқ» сўзидан олинган) - у кишида бирор нарсага шавқ уйғотишга йўналтирилади.

Тарғибот («инсон қалбининг созловчилари») инсоннинг онги ва қалбини эгаллашга қаратилган.

Тарғибот-ташвиқотдан мақсад - билим орттириш эмас, балки кишини бирор ҳаракатга ундашдан иборат. Миллий ғояни ҳалқ қалби ва онгига сингдириш муайян технология асосида олиб борилганида тадбирларнинг кетма-кетлиги, миқёси ва меъёри, давомийлиги ва тамойиллари сингари жиҳатлар қамраб олинади.

Ўзбекистонда **мафкуравий жараёнларни ташкил этишнинг устувор йўналишлари** қуйидагилардан иборат:

- 1) белгиланган тадбирларнинг юқори даражада уюшқоқлик билан ўтказилишини таъминлаш;
- 2) Миллий ғоянинг тарғибот сифатини мунтазам ошириб бориш;
- 3) давр талабларидан келиб чиққан ҳолда мафкуравий ишларни ташкил этишнинг янги, самарали йўларини излаш;
- 4) бу соҳада эски услубларнинг мутлақлаштирилишига, андозалаштиришга йўл қўймай, андозалаш-тиришга йўл қўйма ташкил этишда ижтимоий муҳитни ҳисобга олиш;
- 5) мафкуравий жараёнларни ташкил этишда учрайдиган расмийчилик ва мажлисбозлик кўринишларига барҳам бериш;
- 6) мафкуравий фаолиятнинг қанчалик самарали олиб борилаётганини билиш мақсадида унинг мониторингини ташкил этиш.

Миллий ғоя, мафкуранинг тарғибот-ташвиқотини ташкил этишда қуйидаги **ташкилий тамойилларга** амал қилиш мақсадга мувофиқ:

1. Узлуксизлик (миллий мафкурани ёшларга сингдириб боришни бешикдан бошлаш керак, содда шаклда).
2. Кенг қамровлилик (жамият барча аъзоларига ғоялар хилма-хиллиги асосида мафкурани сингдириш)
3. Босқичма-босқичлилик (оила-боғча-мактаб-коллеж, лицей, олий ўқув юртлири асосида).
4. Кетма-кетлик (ҳар бир босқич учун инсонга хизмат қиладиган қадриятлар асосида)
5. Фаоллик (кўпроқ интерактив усуллардан фойдаланиш).
6. Иш билан сўз бирлиги (назария ва амалиёт бирлиги).

7. Шахсий ибрат (тарғибот қилувчининг ўзи шахсий ҳаётда ибрат бўлиши).

8. Ҳаётийлик (ютуқлар билан бирга камчиликларни ҳам кўрсатиш).

9. Илғор тарғибот-ташвиқот технологияларидан фойдаланиш.

10. Меъёрийлик (баландпарвоз, расмиятчилик, такрорланишларга кўп ҳам йўл қўймаслик).

Миллий ғояни ёшлар онгига сингдиришнинг ноанъанавий қўйидаги усулларида фойдаланиш ҳам зарур:

1) Ақлий ҳужум.

2) Баҳс -мунозара (дебат).

3) Гуруҳларга бўлиниб ишлаш.

4) Жуфт бўлиб ишлаш.

5) Занжир машқи.

6) Ижодий иш.

7) Интервью.

8) Интилиш.

9) Интерфаол.

10) Йўналтириш.

11) Музёра.

12) Суратли диктант.

13) Чигил ёзди. Маърифат. 2003 й. 23 июль.

14) Мусобақа-танлов дарслари.

15) Мужассамлашган дарслар.

16) Баҳолаш ва қиёслаш дарси (Туркистон» 2003 й. 19 июнь).

4. Ғоявий тарбияни тарғиб қилиш услублари.

Миллий истиклолимиз ривожининг ҳозирги босқичи маънавий-маърифий, мафкуравий ишлар таъсирчанлигини ошириш, оммани буюк мақсадлар йўлида сафарбар этиш, уюштириш учун асосий эътиборни қўйидагиларга қаратишни тақозо этмоқда:

1) Миллий ғоя ва миллий мафкурага оид тарғибот-ташвиқот ишларини кучайтириш ва унинг қамровини кенгайтириш;

2) Гарчи аччиқ бўлсада, ҳақиқатни айтишдан чўчимаслик.

3) Сохтакорликдан қочиш.

4) Ҳаётдаги қийинчилик, муаммоларни очиқ-ойдин баён этиш.

5) Оммани руҳлантириш, ишонч-эътиқодни мустаҳкамлаш.

6) Президентимиз атрофига янада мустаҳкамроқ жипслашишга даъват этиш, зиёли, маърифатчи, мафкура иши билан шуғулланувчи барча тарғибот-ташвиқотчиларнинг биринчи даражали вазифасидир.

7) Мақсадимиз маърифатли жамият барпо этишдан иборат, бу жамиятда қонун устуворлиги, қонун олдида ҳамманинг масъуллиги, адолат, Ватан, халқ манфаати улуғ саналишини инобатга олиш.

8) Халқ ҳукмдорларга эмас, ҳукмдорлар халққа хизмат қилиши - асосий қоида.

9) Пировард мақсадимиз адолатли жамият барпо этиш.¹

10) Бировнинг ҳақиға хиёнат қилмаслик, диёнатлилик, иймонлилик, ҳалоллик мезонини улуғлаш.

11) Маърифий-тарғибот ишларининг шаклан ва мазмунан тури: маъруза, суҳбат ва баҳс-мунозаралар, семинарлар, конференциялар ўтказиш, оммавий ахборот воситаларида чиқиш йўли билан амалга оширилади.

12) Мафкуранинг асосий мақсадларини халққа содда, таъсирчан, тушунарли тарзда етказиш учун одамлар қалбига йўл топа оладиган фидойи инсон, зиёлиларга таяниш.

Миллий ғоя ва миллий мафкурани тарғиб қилишда қуйидаги тарбиявий тамойил, услуб (методлар)ларга эътибор бериш керак:

1) Тушунтиришда ва баён этишда оддийлик ва лўндалик.

2) Талаб ва таклифни доимий назорат остига олиш.

3) Онгга таъсир кўрсатишнинг янги технологияларини ишлаб чиқиш.²

4) Зиёлилар мавқеини ошириш, уларга эътибор ва имконият яратиш.

5) Турли билимларни эгаллашга бўлган иштиёқни қўллаб-қувватлаш.

6) Оммавий-ахборот воситаларида халқ руҳиятига яқинлаштирилган янги мафкуравий материалларни кўпайтириш, доимий «акс таъсир» тамойилига амал қилиш.

7) Телевидение ва радио замонавий иш усуллари ва шаклларини эгаллаши учун расмий хабарларнигина эмас, балки халқаро мезонларга мувофиқ матбуот саҳифаларида ва телевидениеда чуқур таҳлилий материаллар, жиддий сиёсий, иқтисодий, халқаро шарҳлар, баҳс-мунозаралар кўринишида бўлиши лозим.

Демак, Миллий ғояни ёшлар онгига сингдиришнинг **асосий соҳалари:** «Оила - боғча - мактаб - лицей - коллеж - олий ўқув юртлари - маҳалла - жамият» тизимлари ташкил этади.

Миллий ғоя ва миллий мафкурани ёшлар онгига сингдиришнинг **асосий йўналишлари** эса қуйидагилардан иборат:

1. Таълим ва тарбия.

2. Фан ва илмий муассасалар.

3. Маданият ва маданий-маърифий муассасалар.

4. Адабиёт ва санъат.

5. Дин.

6. Жисмоний тарбия ва спорт.

7. Ҳарбий ватанпарварлик.

8. Урф-одат, маросим ва байрамлар.

9. Оила.

10. Маҳалла.

11. Меҳнат жамоалари.

12. Сиёсий партиялар.

¹ Бобоев Х., Ғофуров З., Исломов З., Миллий истиклол мафкуриси ва тараққиёт. Тошкент: «Янги аср авлоди», 2001, 174, 176, 191- бетлар.

² Каримова В.М. Ёшларни миллий ғояни ва миллий мафкурани шакллантириш омиллари ва шартлари. Таълим ва тарбия. 2000, № 1-2, 40 – бет.

13. Нодавлат ташкилотлар.

14. Оммавий ахборот воситалари ва ҳ.к.

5. Аҳоли турли қатламларини ғоявий қуролаштириш омиллари, ёндашувлар ва ижтимоий рекламалар

Фуқаро тарбиясини ташкил этиш: дунё тажрибаси ва муаммолари. Маърифатпарвар адиб Абдулла Авлоний «Тарбия биз учун ё ҳаёт - ё мамот, ё нажот - ё ҳалокат, ё - саодат - ё фалокат масаласидир» деганларида аввало **фарзанд** тарбиясини, **авлод** тарбиясини, қолаверса **миллат тарбиясини** назарда тутиб айтган эди.

Дарҳақиқат, ҳар бир давлат ўз фуқаролари билимли, ҳақ-ҳуқуқини танийдиган, маънавий баркамол, бир сўз билан айтганда, **комил инсон** бўлиб вояга етиши ҳақида қайғуради. Ўзбекистон Президенти Ислоҳ Каримов бу хусусда шундай дейди:

«Биз комил инсон тарбиясини давлат сиёсатининг устувор соҳаси деб эълон қилганмиз. **Комил инсон деганда, биз**, аввало, онги юксак, мустақил фикрлай оладиган, ҳуқ-атвори билан ўзгаларга ибрат бўладиган билимли, маърифатли кишиларни тушунамиз»¹.

Бироқ таъкидлаш жоизки, турли давлатларда «баркамол инсон» тушунчасига турли сифатлар нисбати берилади. Ҳар бир давлат ўз фуқароларида замон талабларига мос сифатлар ва жамият мақсадларига мос кадриятларни қарор топтиришга ҳаракат қилади. Доимий юксалиш ҳақида қайғурадиган етакчи давлатларнинг бу борадаги тажрибаси билан танишиш фойдадан холи эмас.

6. Оммавий ахборот воситалари, ғоявий таъсир кўрсатиш технологиялари асосидаги ёндашувлар ҳамда миллий - маданий меросни ўрганиш

Оммавий ахборот воситалари ва ғоявий таъсир кўрсатиш механизмлари (ОАВ). ОАВ - энг асосий, қудратли ва таъсирчан мафкура воситасидир. Оммавий ахборот воситалари - ахборотни кенг жамоатчиликка етказиб берувчи матбуот, радио, телевидение каби воситаларга нисбатан ишлатувчи тушунча. Оммавий ахборот воситаларининг жамият ҳаёти, фуқаролар фаолиятига таъсири ниҳоятда кучлилигидан уларга нисбатан **«тўртинчи ҳокимият»** атамаси ҳам қўлланади.

Оммавий ахборот воситалари омманинг ўзига хос тарбиячиси, муҳим тадбирларнинг ташкилотчиси, долзарб муаммоларни ҳал қилишнинг таъсирчан қуроли бўлиб хизмат қилади. Айнан оммавий ахборот воситалари орқали миллий кадриятларимиз ва умуминсоний кадриятлар, миллий ғоя ва демократик тамойиллар тарғиб-ташвиқ қилинади. Оммавий ахборот

¹ Каримов И.А. Тарихий хотирасиз келажак йўқ. Баркамол авлод орзуси. – Т.: «Шарқ» нашриёт – матбаа концерни. 1998, 81 – б.

воситалари доимо демократия ва сўз эркинлигининг ўзига хос ўлчови, кўрсаткичи бўлиб келган. Эркин ва мустақил оммавий ахборот воситалари демократик тараққиётни рағбатлантиради ва мустаҳкамлайди.

ОАВларнинг таъсир кучи унда бериладиган материалларнинг характериға боғлиқ бўлади. Шу нуқтаи назардан қараганда, берилаётган материалларнинг тезкорлиғига, таҳлилийлик даражасига алоҳида эътибор берилади.

Оммавий ахборот воситаларида материаллар айна пайтда қандай аудиторияға мўлжаллангани билан ҳам ажралиб туради ҳамда истеъмолчининг ёши, жинси, билим даражаси, дунёқараши, миллий диний мансублиғи каби омилларини ҳисобға олган ҳолда тузилади.

Қ.Назаровнинг фикрича, тарқалганлик доираси, камров даражасига қараб маҳаллий, умуммиллий, минтақавий оммавий ахборот воситаларини фарқлаш лозим бўлади. Айна пайтда бугунги кунда глобал миқёсда фаолият кўрсатаётган ва таъсир доираси катта бўлган телеканаллар ва ахборот агентликлари борлигини ҳам таъкидлаш зарур¹.

Ижтимоий ҳаётға таъсири ҳақида гап кетганда, оммавий ахборот воситалари кучи жамият ҳаётидаги долзарб масалаларни кўтариб чиқишида, унинг самарали ечимларини топишға уринишида, мавжуд муаммоларға жамият аъзолари диққатини жалб қилишида, давлат органлари фаолиятини назорат қилиб боришида кўринади. Шу маънода у халқни ҳокимият билан боғловчи восита, механизм сифатида чиқади.

Мамлакатимизда мустақиллик йилларида замонавий техник ускуналар, кенг ва чуқур фикрловчи кадрларға эға бўлган, янгича мазмун-моҳият касб этадиган оммавий ахборот воситалари фаолияти учун ҳамма шароитлар яратилди. Ўзбекистонда оммавий ахборот воситаларининг ҳуқуқий пойдевори барпо этилди. Ўзбекистон Конституциясида оммавий ахборот воситаларининг эркинлиғи, қонунға мувофиқ иш юритиши, цензураға йўл қўймаслиғи (67-модда) белгилаб қўйилди. Бугунги кунда мамлакатимизда хусусий оммавий ахборот воситалари фаолият юрита бошлади. Дунёнинг турли мамлакат-ларидан мустақил равишда ахборотлар олиш имконияти юзаға келди. ОАВ фаолиятини тартибға солувчи бир қатор қонунлар қабул қилинди.

1996 йил 26 августда Олий Мажлис томонидан «Ноширлик фаолияти тўғрисида», «Муаллифлик ҳуқуқи ва турдош ҳуқуқлар тўғрисида» қонунлар қабул қилинди. 1997 йил 24 апрелда «Ахборот олиш кафолатлари ва эркинлиғи тўғрисида», 1997 йил 26 декабрда «Оммавий ахборот воситалари тўғрисида» қонунлар қабул қилинди. Бу қонунлар Ўзбекистон Республикаси оммавий ахборот воситаларининг демократик жамиятға хос ҳуқуқий асосларини белгилаб берди. Бугунги кунда мамлакатимизда 490 та газета ва 138 та журнал рўйхатға олинган. 1996 йил май ойида Ўзбекистон оммавий

¹ Назаров Қ., Очилдиев А. Миллий истиқлол ғояси: асосий тушунчалар, тамойиллар ва атамалар. – Т.: Янги аср авлоди, 2002, 125 – 126- бетлар.

ахборот воситаларини демократлаштириш ва қўллаб-қувватлаш ижтимоий-сиёсий жамғармаси ҳам ташкил қилинди.

1996 йилнинг май ойидан бошлаб республикамізда АҚШда жойлашган жаҳондаги йирик компьютер тизими «Интернет» билан алоқа ўрнатиб, ундан энг муҳим янгиликларни қабул қилиб олишнинг йўлга қўйилгани Ўзбекистон ахборот воситалари тарихида улкан янгилик бўлди. «Интернет»нинг 50 миллион абоненти бўлиб, жаҳондаги энг йирик ахборот марказлари унга аъзо бўлишган. У бутун дунё бўйича турли соҳалардаги янгиликлар қабул қилиб олади ҳамда ана шу янгиликларни ўз абонентларига тез ва аниқ етказиб беради... 1996 йил 7 майда «Ўзбекистоннинг ижтимоий тараққиётида телевидение ва радионинг ролини ошириш чора-тадбирлари тўғрисида» фармон қабул қилинди.

Унда Ўзбекистон Давлат телевидение ва радиоэшиттириш Қўмитаси Ўзтелерадиокомпанияга айлантирилди. Умуман, ОАВ мустақилликни мустаҳкамлаш, халққа тезкор ва объектив характердаги ахборотларни етказиб бериш минбарига айланди.

Оммавий ахборот воситалари жамоатчилик фикрини шакллантириш, миллий истиқлол мафкурасини халқимиз, аввало ёш авлод онгига сингдиришда алоҳида ўрин тутди. Улар Маънавий-маърифий ислохотлар жараёни, бу борадаги муаммоларни, жамият ҳаётининг турли қирраларини тезкорлик билан акс эттирадиган энг самарали воситадир. **«Тўртинчи ҳокимият»** ҳисобланган ОАВлари турли хил фикрлар, ранг-баранг қараш ва ёндашувларга кенг йўл очиб бериши, ҳаётимизда юз бераётган янгиланиш ва ўзгаришларга одамларнинг онгли муносабатини уйғотиши, холислик ва ҳаққоният тамойилларига таяниб фаолият юритиши лозим.

Президент Ислом Каримов 2002 йил 29 августда Олий Мажлис 9-сессиясидаги «Ўзбекистонда демократик ўзгаришлари янада чуқурлаштириш ва фуқаролик жамияти асосларини шакллантиришнинг асосий йўналишлари» маърузасида белгилаб берилган 7 та устувор йўналишлардан бири, **тўртинчи йўналишда** бевосита инсон ҳуқуқлари ва эркинликларини, сўз ва матбуот эркинлигини, шунингдек, ошкораликни, жамиятда ўтказилаётган ислохотлар-нинг очиклигини таъминлайдиган демократик тамойилларни сўзда ёки қоғозда эмас, амалий ҳаётда жорий қилиш зарурлигини белгилаб берди.

Бунда ахборот соҳасини жадал ривожлантириш, оммавий ахборот воситалари - матбуот, радио - телевидение фаолиятини эркинлаштириш фуқаролик жамияти асосларини барпо этиш жараёнининг узвий таркибий қисмига айланиши зарурлиги айтиб ўтилди. Бунда Президентимиз томонидан «Оммавий ахборот воситалари соҳасида иқтисодий муносабатларнинг асослари тўғрисида», «Телерадио фаолияти тўғрисида»ги қонунларни қабул қилиш зарурияти ҳақида ҳам фикр юритди.¹ Бугунги кунда интернет тизимидан дунё бўйича 700 млн. киши фойдаланади.

¹ Каримов И.А. Биз танлаган йўл – демократик тараққиёт ва маърифий дунё билан ҳамкорлик йўли. – Т.: 11-Т. Ўзбекистон, 2003, 23-27- бетлар.

Оммавий ахборот воситалари жамиятда юз бераётган воқеа-ҳодисаларни ҳаққоний ёритиш талаб этилади. Негаки, бордию берилаётган хабарлар, айниқса хорижий мамлакат хусусий телерадиокомпаниялари томонидан узатилаётган ноҳолис кўрсатув ва эшиттиришлар фуқаролар сиёсий онгига бошқача таъсир этиши мумкин. Шу боисдан ҳам Президентимиз Ислам Каримов 2005 йил 12-13 май кунлари Андижон шаҳрида рўй берган воқеалар муносабати билан 14 май куни Оқсарой қароргоҳида, 17 май куни Ўзбекистон Республикаси Бош прокуратурасида мамлакатимиз ва чет эл журналистлари ҳамда дипломатик корпус вакиллари учун ўтказилган матбуот анжуманларидаги баёнотлар ва мухбирларнинг саволларига жавоблари ҳар қандай инсонни бефарқ қолдирмайди². Шунингдек, давлатимиз раҳбари 2005 йил 25 май куни Хитой Халқ Республикасига давлат ташрифи билан жўнаб кетиш олдидан Тошкент аэропортида оммавий ахборот воситалари учун берган интервьюси Андижондаги бўлиб ўтган воқеа-ҳодисаларга объектив баҳо берди. Албатта буни талаба-ёшлар сиёсий онгига етказиш бугунги куннинг талабидир.

XX аср 80-йилларида “Фантомас” кинофильми кинотеатрларида кўрсатилганди, биз ҳам кўрган эдик. Хулқи ёмон ёшлар турли ҳаракатлар қилиб “Фантомас”, деб ёзиб кетишига, жиноятларнинг кўпайишига шу фильм ҳам бир қур сабаб бўлганди. Шуларни эътиборга олган ҳолда бу беҳаё сериаллар ёшларимизни ўз мафкураси қолиб ўзгаларнинг ясама мафкураларига эргашиб кетишида манба бўлиб хизмат қилмаяптими?

Ҳаётийлик – бугунги кунда оммавий ахборот воситаларининг фаолиятига қўйилаётган асосий талаб. Берилаётган ахборотларнинг асосан ютуқ-ларни кўрсатиш, мақтовлардан иборат бўлиши тарғиботга қанчалик фойдали ёки зарарли эканини чамалаб кўриш лозим. Ҳаёт бор экан, муаммолар, камчиликлар, нуқсонлар бўлавериши табиий. Бу - исбот талаб қилмайдиган аксиома. Шундай экан, муаммоларнинг мавжудлигига фожеа сифатида эмас, одатдаги нарса деб қарашга ўрганиш керак. Уларнинг борлигини кўриб, ўзини кўрмаганликка олиш билан фақат зарар келтириши мумкин. Демак, муаммоларни ўз вақтида тан олиш, уларни ҳал қилишга киришиш лозим³.

Тарғиботнинг негизида фақатгина ғояга ишонч эмас, ғояни тарғиб қилаётган инсонга ишонч ҳам ётади. Шу боис, мақташ тарғиботнинг ягона ва хатто энг тўғри усули ҳам эмас. Демак, мафкуравий ҳаётни фақат мақташ, уни бенуқсон тасвирлаш орқали тарғиб қилиш мумкин эмас.

Масалан, бир вақтлар АҚШ фуқароларида демократик тамойилларнинг бир оз кадрсизланиши кузатилган эди. Мутахассислар томонидан бу муаммонинг турли ечимлари таклиф қилинди, лекин тарғиботнинг бир оз ноанъанавий усули танлаб олинди: демократия камчиликлари ошкора айтилди, унинг баъзан «ишламаётгани» очиқ танқид қилинди ва унга муқобиллар сифатида коммунизм ва монархия тарғиб этилди. Тарғиботнинг

² Каримов И.А. Ўзбек халқи ҳеч қачон, ҳеч кимга қарам бўлмайди. – Т.: Ўзбекистон, 2005 – 160 б.

³ Эргашев И. ва бошқалар. Миллий истиқлол ғояси: Ўзбекистон Республикаси Олий таълим бакалавриат босқичи учун дарслик. – Т.: Академия, 2005, 305 – 310 – бетлар.

бу усули кутилган самарани берди: одамлар «ёмон бўлса ҳам, демократиядан қўймасин» деган фикрга келдилар ва демократиянинг ашаддий ҳимоячиларига айландилар.

Бугунги кунда Ўзбекистонда оммавий ахборот воситаларини ҳақиқий «тўртинчи ҳокимият»га айлантириш муаммоси ўта долзарб бўлиб турмоқда. Уларни мустақил ижтимоий кучга, сиёсий тизимнинг тўлақонли бўғинига ва жамоатчилик фикрини шакллантирувчи таъсирчан воситага айлантириш вазифаси шуни талаб этмоқда. Оммавий ахборот воситаларининг эркин ва мустақил фаолият юритишлари учун мустаҳкам ҳуқуқий асос яратилган, журналистларни тайёрлаш масаласига давлат даражасида эътибор берилмоқда, журналист-кадрларни ўзимизда тайёрлаш билан қаноатланмай, бу соҳа мутахассисларининг хорижда таълим олишларидан маблағ аялмайди.

Етук демократик давлатларда ОАВлар жамиятнинг «кўзлари», «қулоқлари» вазифасини бажарадилар. Огоҳлантирувчи тизим сифатида улар жамиятдаги иллатлардан хабар берувчи, муаммоларни дадил қўтариб чиқиб, уларнинг турли ечимларини таклиф қилувчи қудратли кучга айланган.

Оммавий ахборот воситалари фаолиятининг *плюрализм тамойили* асосига қурилиши демократиянинг тараққиётига хизмат қилади.

Оммавий ахборот воситалари орқали Миллий ғояни сингдиришнинг яна бир муҳим жиҳати мавжуд. Бу жиҳат - ахборот террорига, мафкуравий таҳдидларга муносиб жавоб бериш, маънавий-мафкуравий жиҳатдан халқимизни тобе этишга интилишларнинг пайини кесиш ва Ўзбекистон фуқароларида мафкуравий иммунитетни шакллантириш билан боғлиқ. Оммавий ахборот воситаларининг таъсир кучини кўрсатадиган шундай бир гап бор: «Ҳар қандай пуч ғоя, уйдирма ҳафтасига уч мартадан тўрт йил давомида такрорланса - «ҳақиқат» тайёр бўлади, одамлар унга чиппа-чин ишонадилар».

Охирги пайтларда информацион ҳуружларнинг тез-тез уюштирилаётгани аслида урушга муносабатнинг ўзгарганлигидан, қуролининг янги тури кашф қилинганидан дарак беради. Бу қурол - ахборотдир. Бундай қурол ёрдамида олиб бориладиган информацион урушларда инсоннинг онги ва қалби нишонга олинади.

Аслида, ахборот мақсадга эришишнинг энг арзон воситаси ҳам саналади. Ҳақиқатан ҳам, информацион ҳуружлар уюштириш учун у қадар кўп меҳнат, у қадар кўп ҳаракат, у қадар кўп харажат талаб этилмайди. Гарчи бундай мафкуравий экспансия отишмалар ва қон тўкишларни келтириб чиқармаса-да, миллий ўзликни англашни заифлаштириш эвазига таназзулга олиб келади.

Президентимиз таъбири билан айтганда, бундай информацион қўпуровчиликдан мақсад - мамлакатимиз аҳолисига ахборот орқали ва мафкуравий йўл билан тазйиқ ўтказиш, жаҳон афкор оммасида Ўзбекистон ҳақида нотўғри тасаввур туғдиришга интилишдан иборат. «Миллий ғоя» рисоласидаги баъзи фикрлар ҳам бугунги ҳуружларнинг мақсадини ойдинлаштиради.

Йирик сиёсатчилардан бири Буюк Британия собиқ Бош вазири Маргарет Тетчер: «Оммавий ахборот воситалари - террорчилар учун кислород вазифасини ўтайди», деган. Бу гапнинг маъзини чаққан одам «оммавий ахборот воситалари террорчилар учун хаводек зарур экан», деган хулосага келади.

Демак, уларнинг мақсадлари - ўлдириш эмас, жамоатчиликка кучли таъсир қилишдир. Таассуфки, баъзи оммавий ахборот воситалари ўзлари билмаган ҳолда терроризмнинг бузғунчилик, кўпуровчилик таъсирини янада оширишга «хизмат» қилиб қўядилар. Уларнинг террор оқибатлари ҳақидаги ваҳимали ахборотлари инсонлардаги кўрқувни, даҳшатни, ҳимоясизлик ҳиссини янада кучайтириб юборади. Бу каби ахборотларга қарши **аксилтарғиботни** уюштириш зарурати туғилади.

Аксилтарғибот «ғояга қарши ғоя билан курашиш» тамойилига мос равишда олиб борилиши керак. Бунда давлатимиз сиёсатига қарши кучларнинг ғоявий ҳужумларини қайтариш талаб этилади. Хусусан:

- 1) хорижий хурналистларнинг ҳукумат сиёсатини бузиб талқин қилув-чи чиқишларига;
- 2) диний ақидапарастларнинг танлаган йўлимизга қарши мафкуравий кўпуровчилик ҳаракатларига;
- 3) ривожланган давлатларнинг ўз мафкураси ҳукмронлигини ўрнатиш йўлидаги уринишларига;
- 4) ахборот хилма-хиллиги шароитидаги инфор­мацион тажовузларга;
- 5) одамлар онгида сақланиб қолган коммунистик мафкуранинг асорат-ларига қарши фаол курашиш зарур.

Аксилтарғиботни ташкил этишда тезкорлик, қатъият­лилик, ҳужум-корлик, мурасасизлик талаб қилинади. Бу борада тайёрланган материаллар далиллар билан исботланган, ҳаққоний, оммабоп ва барча учун тушунарли бўлиши шарт.

Аксилтарғибот салбий таъсирнинг олдини олувчи ва фош этувчи шаклларда амалга оширилади. Олдини олувчи йўналиш асосан тарбиявий характерга эга бўлади. Бунда:

- 1) фуқароларнинг позицияларини шакллантиришда ғоявий рақиблардан ўзиб кетиш;
- 2) инсонларни бегона ғояларнинг нотўғрилигини фош этишга ва уларнинг далилларини рад этишга ўргатиш;
- 3) пинҳона кўринишдаги мафкуравий тазйиқларга нисбатан хушёрликни ошириш;
- 4) ёт мафкуравий таъсирларга қарши иммунитетни шакллантириш асосий мақсад қилиб қўйилади.

Аксилтарғиботнинг фош этувчи йўналишида:

- 1) ғоявий душманлар томонидан эълон қилинган фикрлар ва баҳо­ларни рад этиш;
- 2) «мафкуравий уруш» олиб бораётган тараф ташвиқотининг моҳия­тини очиб бериш;

3) мафкуравий тазйик кўрсатувчи гуруҳ етакчиларини обрўсизлантириш;

4) рақибларнинг руҳини сусайтириш орқали уларнинг ҳаракатларини кучсизлантириш асосий мақсад қилиб қўйилади.

Аксилтарғиботнинг ҳар иккала кўриниши ўзаро боғлиқликда олиб борилади. Инсоннинг онги ва қалби учун шиддатли кураш кетаётган ҳозирги пайтда аксилтарғибот билан махсус шуғулланиш зарурлиги, шакл-шубҳасиздир. Шу боисдан ҳам Президентимиз Ислам Каримов 2005 йил 28 январда Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Қонунчилик палатаси ва Сенатининг қўшма мажлисидаги маърузасида бу масалага алоҳида этибор берган эди. «Халқимиз оммавий ахборот воситаларидан мамлакатимиз ва хорижда содир бўлаётган воқеалар тўғрисида холис ва тезкор ахборотлар олишни, шу билан бирга, биринчи навбатда, ҳокимият органлари ва бошқарув тузулмалари фаолияти ҳақидаги танқидий фикрларни, ислохотлар ва янгиланишлар йўлидаги илгари боришимизга тўсиқ бўлиб турган нуқсонлар, ҳаётдаги долзарб муаммолар ҳусусида ошкора, профессионал таҳлилий материалларни кутади»⁴.

⁴ Каримов И.А. Бизнинг бош мақсадимиз - жамиятни демократлаштириш ва янгилаш, мамлакатни модернизация ва ислох этишдир. -Т.: Ўзбекистон, 2005. 52-бет.

ХУЛОСА

Асрлар мобайнида шаклланган, авлоддан авлодга бебаҳо мерос сифатида ўтиб келаётган **урф-одат, маросим ва байрамлар** ҳам миллий мафкуранинг асосий ғояларини сингдиришда муҳим омил бўлади. Хусусан, Мустақиллик, Наврўз, Ўқитувчилар ва мураббийлар, Хотира ва кадрлаш куни каби янги байрам ва маросимларимиздан жамият ҳаётига замонавий мазмун бахш этиш йўлида оқилона фойдаланиш зарур. Бугунги кунда урф-одат ва анъаналаримизнинг жамиятни бирлаштирувчи хусусиятларидан янада тўлиқроқ фойдаланиш лозим.

Миллий анъаналарни ўрганиш, тарғиб этиш билан бир қаторда тўй-маракаларни, одат ва удумларни ихчамлаштириш, бу борада исрофгарчилик ва дабдабазликка йўл қўймасликка алоҳида эътибор қаратиш даркор.

Маънавий-маърифий муассасалар. Президентимиз Ислом Каримов «Жамият тараққиётининг асоси, - деган эди, - уни муқаррар ҳалокатдан қутқариб қоладиган ягона куч - маърифатдир»⁵. «Тарих - халқ маънавиятининг асосидир».

Кадрлар тайёрлаш миллий дастурида *«Маънавий-ахлоқий тарбия ва маърифий ишлар»*га алоҳида эътибор берилган. Ёш авлодни маънавий-ахлоқий тарбиялашда халқнинг бой миллий маданий-тарихий анъаналарига, урф-одатлари ҳамда умумбашарий қадриятларга асосланган самарали ташкилий, педагогик шакл ва воситалари ишлаб чиқилиб, амалиётга жорий этилади. Шахсни тарбиялаш ва уни ҳар томонлама камол топтиришнинг устуворлиги таъминланади⁶. Умумий ҳамда педагогик маданиятни ошириш мақсадида, мамлакат аҳолиси орасидаги маърифий ишлар такомиллаштирилиб борилади.

Президентимиз Ислом Каримов таъкидлаганидек, «Миллат бор экан, миллий давлат бор экан, унинг мустақиллиги ва эркинлигига, анъана ва урф-одатларига таҳдид соладиган, уни ўз таъсирига олиш, унинг устидан ҳукмронлик қилиш, унинг бойликларидан ўз манфаати йўлида фойдаланишга интилиш ва ҳаракатлар доимий хавф сифатида сақланиб қолиши муқаррар.

Шу маънода, бундай хавф-хатарларга қарши асосий қурол сифатида юртимизда яшаётган ҳар бир инсон, аввало, униб-ўсиб келаётган янги авлоднинг ҳар томонлама баркамол, иродаси бақувват, иймони бутун бўлиб вояга етиши учун кенг жамоатчилик ва аҳолимиз ўртасида маънавий-маърифий фаолиятимизни юксак даражага кўтаришнинг аҳамияти бекиёсдир».

1999 йил 3 сентябрда тузилган «Республика маънавият ва маърифат кенгишини қўллаб-қувватлаш тўғрисида»ги Президент Фармонида кенгашнинг асосий мақсади ҳам - «Жаҳолатга қарши маърифат» ғоясига таянган ҳолда ўзбек халқининг онгини ва қалбини мустабид ўтмиш асоратларидан фориғ этиш, баркамол авлод, комил инсонни камол

⁵ Каримов И.А. Биз келажагимизни ўз қўлимиз билан қурамыз. Т.7. Т.: «Ўзбекистон», 1999, 135, 146–бетлар.

⁶ Баркамол авлод – Ўзбекистон тараққиётининг пойдевори. –Т.: «Шарқ», 1997, 55- бет.

топтиришдан иборат қилиб қўйилди. «Биз барча мамлакатларда бўлганидек, ғояга қарши ғоя билан курашиш тарафдоримиз», - деган эди Юртбошимиз. (Каримов И.А. Асарлар. 8 - том, 24 - бет).

Демак, **маданият ва маданий - маърифий муассасалар** мафкурани шакллантириш ва халқимиз онгига сингдиришда катта имкониятларга эга. Бунда кутубхона, театр, клублар, маданият уйлари ва саройлари, истироҳат боғлари, музейлар ва бошқа муассасалар фаолиятдан кенг фойдаланиш, кишилар дунёқаришини юксалтирадиган, одамларга руҳий-маънавий озик берадиган тадбирлар мажмуини ишлаб чиқиш ва амалга ошириш лозим.

Бу даргоҳларда турли анжуманлар, давра суҳбатлари, баҳс-мунозаралар, учрашувлар уюштириш, миллий истиқлол мафкурасининг мазмун-моҳиятини ҳар бир ижтимоий қатламга тушунарли тарзда изоҳлаб берадиган қўлланма ва тавсиялар тайёрлаш айниқса муҳим.

Маданий-маърифий муассасалар ёшларни ҳақиқий санъат, чинакам бадиий гўзаллик руҳида тарбиялаш масканлари бўлмоғи лозим.

Маданият ва санъат соҳалари фаолиятининг бутунлай тижорат асосида ташкил этилишига, ғоявий-бадиий жиҳатдан саёз, миллий қадриятларимизга ёт асарларнинг етакчи ўринни эгаллаб олишга йўл қўймаслик муҳим аҳамиятга эга.

Давлат, нодавлат ташкилотларнинг ўрни. «Кучли давлатдан - кучли фуқаролик жамиятига ўтиш» ғоясини бугун амалга ошириш маълим маънода мафкуравий ишларимизнинг қатъий тизими доирасига боғлиқ. Шунингдек, ўқитиш технологияси, дарслик, ижтимоий фан салоҳиятига, уларни амалга ошириш омилларига боғлиқ.

Сиёсий партиялар - ўз фаолияти билан фикрлар ранг-баранглиги ва қарашлар хилма-хиллигига асосланган демократик жамият барпо этиш ғоясининг амалга ошишига хизмат қилади.

Ўзбекистонда ҳар бир партия ўз дастурий қараш ва мақсадларини рўёбга чиқариш учун барча ҳуқуқий асос ва қонуний кафолатларга эга. Ҳар бир партиянинг ўз дастурий ғояларини ҳаётга татбиқ этиш жараёнида миллий истиқлол мафкурасининг асосий тамойилларига амал қилиши сиёсий ҳаётнинг бош мезонидир. Чунки халқ манфаатлари, истиқлол ғоялари, қайси сиёсий ва мафкуравий кучга мансублигидан қатъий назар, барча юртдошларимиз учун муқаддасдир.

Мамлакатимиз ижтимоий ҳаётида фаолият кўрсатаётган **нодавлат ташкилотлар** мафкуравий жараёнларда ҳам фаол иштирок этиши лозим.

Республика Маънавият ва маърифат кенгаши бу борадаги амалий ишларни мувофиқлаштириб бориши, Инсон ҳуқуқлари миллий маркази, Маърифатпарварлар жамияти, Оила илмий маркази, Файласуфлар миллий жамияти, Ўзбекистон Файласуфлари жамияти, Ижтимоий фикр маркази каби ташкилотлар ўз фаолиятини Миллий мафкура билан уйғун ҳолда ташкил этиши мақсадга мувофиқдир.

Шунингдек, миллий ғоя ва миллий истиқлол мафкурасини жорий этишга моддий, техникавий ва маърифий жиҳатдан кўмак берадиган «Соғлом авлод», «Камолот», «Умид», «Улуғбек», «Олтин мерос», «Амир Темур»,

«Имом Бухорий», «Устоз», «Маҳалла», «Истеъдод» жамғармалари ва бошқа жамоат ташкилотлари имкониятларидан фойдаланишга жиддий эътибор қаратиш зарур.

Демак, Миллий ғояни ёшлар онгига сингдириш соҳалари ва йўналишлари хилма-хил бўлиб, улардан самарали ва тўғри, ўринли фойдаланишни талаб этади. Мафкура ҳар қандай жамият ҳаётида зарур ва муҳимдир. Мафкура бўлмаса халқ, миллат, жамият, давлат ўз йўлини йўқотиши муқаррар. Мафкура жамият, халқ ва миллатнинг иқтисодий, сиёсий, маданий тараққиётига мақсад ва йўналиш беради. Миллий ғоя, миллий мафкурани ёшлар онгига сингдиришда:

1) Нодавлат, мустақил ташкилотлар фаолиятини такомиллаштириш, уларнинг имкониятларидан тўла фойдаланиш зарур.

2) Мустақилликни мустаҳкамлаб, маънавий, маърифий-мафкуравий ишларни янада жадаллаштириш, янги босқичга кўтариш, бу соҳадаги барча ишларни мувофиқлаштириб, ягона мақсад йўлида сафарбар этишни тақозо этади. Айниқса фуқароларни камол топтиришга йўналтирилган ва тузилган маънавият ва маърифат Республика Кенгаши тарғибот-ташвиқот ишларини узлуксиз олиб боришни давр тақозо этмоқда.

3) Мактаблар, лицейлар, коллеж ва олий ўқув юртларида бевосита маънавият масалалари билан шуғулланадиган мутассадди мутахассислар лавозимларини жорий этиб, улар ҳаётини янада фаоллаштириш лозим.

4) Оила, маҳалла, умумий ўрта, умумий махсус, касб-хунар таълими, мактабдан ташқари муассасалар, олий таълим тизимида болалар, ўсмирлар, талаба ёшлар онгини юксалтириш, уларни ижодий ишлар ва тарбиявий тадбирлар билан банд қиладиган турли хил ташкилот ва тўғараклар тузиш, онгни фикрлашга ўргатиш, уларнинг тафаккурида бўшлиқ пайдо бўлишига йўл қўймаслик лозим.

Демак, Миллий ғояни оммага тушунарли тарзда етказиш, қуроллантириш, шакллантириш, тўғри идрок қилиш малакасини ҳосил қилиш учун қуйидаги **омилларга эътибор бермоқ зарур:**

1. Ёшларга эътиборни янада кучайтириш керак. **«Кучли давлатдан - кучли фуқаролик жамиятига ўтиш»** ғояси қатъий тизим доирасида амалга ошишини тақозо этади. Тарбия муассасалари деб номланувчи кўплаб жамоат ташкилотлари хусусан, «Камолот», «Маҳалла», «Оила» жамоатчилик маркази ва бошқалар таълим муассасаларидан ажралиб қолган. Хамкорлик, ҳамжиҳат-ликни таъминлаш керак.

2. Кадрлар тайёрлаш Миллий дастури бўйича ўқитиш технологияси ўзгартирилиши лозим.

3. Дарсликлар, хусусан мафкура тарбияловчи дарсликлар (фалсафа, тарих, социология, диншунослик, сиёсатшунослик, «Ўзбекистонда демократик жамият қуриш назарияси ва амалиёти», маданиятшунослик, психология, педагогика ва бошқалар) талаба ёшлари қизиқтира олмаяпти. Баъзи дарсликларда қайтарувлар кўп.

4. Илғор маърифатчилар армияси керак. Улар ўша кишлоқ ўқитув-чисидан тортиб, академик ва раҳбарлардир. Улар тайёргарликдан ўтган

бўлиши, махсус машғулотлар ёрдамида методик тайёргарликдан хабардор бўлиши, нима ҳақида, қандай гапиришлигини билиши лозим.

5. Аҳоли зич жойлашган ҳудуд, маҳаллалар, таълим-тарбия муассасаларида эътибор билан ишлар ташкил этилса, тўғри йўлга қўйилган бўлса, одамлар бир-биридан таъсирланиб, соғлом, янги фикрларни қабул қилаверади.

6. Одатларнинг шаклланиш муддати ва бартараф этиш воситаларига, масалан, ваҳҳобийлик, ҳизбут-таҳрирликка мойил одамлар тўпланган жойлар-нинг одат, кўникмаларини билиш.

7. Янги одатларнинг одамлар ҳаёт шароитлари ва турмуш даражасига мослиги.

8. Янги ғояларнинг одамлар табиати ва руҳиятига мослиги¹.

¹ Каримова В.М. Ёшларда миллий ғоя ва миллий мафқурани шакллантириш омиллари ва шартлари. «Таълим ва тарбия». 2000, № 1-2, 39 – бет.

ҲОЙДАЛАНИЛГАН АДАБИЁТЛАР РЎЙХАТИ:

1. Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси. -Т.: «Ўзбекистон», 2008..
2. Каримов И.А. Инсон, унинг ҳуқуқ ва эркинликлари ҳамда манфаатлари – энг олий қадрият. – Т.: Ўзбекистон, 2005.
3. Каримов И.А. Эришилган ютуқларни мустаҳкамлаб, Янги марралар сари изчил ҳаракат қилишимиз лозим. Халқ сўзи, 2006 йил 11 февраль.
4. Каримов И.А. Империя даврида бизни иккинчи даражали одамлар деб ҳисоблашар эди. Т.: «Ўзбекистон», 2005.
5. Каримов И.А. Жамият мафкураси халқни - халқ, миллатни - миллат қилишга хизмат этсин. Т.7. -Т.: «Ўзбекистон», 1999.
6. Каримов И.А. Миллий истиқлол мафкураси - халқ эътиқоди ва буюк келажакка ишончдир. Т.8. -Т.: «Ўзбекистон», 2000.
7. Каримов И.А. Тарихий хотирасиз келажак йўқ. Баркамол авлод орзуси. – Т.: «Шарқ» нашриёт – матбаа концерни. 1998.
8. Каримов И.А. Биз танлаган йўл – демократик тараққиёт ва маърифий дунё билан ҳамкорлик йўли. – Т.: 11-Т. Ўзбекистон, 2003.
9. Каримов И.А. Ўзбек халқи ҳеч қачон, ҳеч кимга қарам бўлмайди. – Т.: Ўзбекистон, 2005.
10. Каримов И.А. Бизнинг бош мақсадимиз - жамиятни демократлаштириш ва янгилаш, мамлакатни модернизация ва ислоҳ этишдир. -Т.: Ўзбекистон, 2005.
11. Каримов И.А. Биз келажакимизни ўз қўлимиз билан қураимиз. Т.7. Т.: «Ўзбекистон», 1999.
12. Баркамол авлод – Ўзбекистон тараққиётининг пойдевори. –Т.: «Шарқ», 1997.
13. Хотин - қизлар қўмиталари аёллар манфаатини ҳақиқий ифодачиси ва ҳимоячисига айланиши керак. «Халқ сўзи», 2004 йил 23 июнь.
14. Ибрагимов А., Султонов Х., Жўраев Н. Ватан туйғуси. – Т.: Ўзбекистон, 1996.
15. Каримов И.А. Ўзбек халқи ҳеч қачон ҳеч кимга қарам бўлмайди. – Т.: Ўзбекистон, 2005.
16. Назаров Қ., Очилдиев А. Миллий истиқлол ғояси: асосий тушунчалар, тамойиллар ва атамалар. – Т.: «Янги аср авлоди», 2002.
17. Бобоев Ҳ., Ғофуров З., Исломов З., Миллий истиқлол мафкураси ва тараққиёт. Тошкент: «Янги аср авлоди», 2001.
18. Каримова В.М. Ёшларни миллий ғояни ва миллий мафкурани шакллантириш омиллари ва шартлари. Таълим ва тарбия. 2000, № 1-2, 40 – бет.
19. Назаров Қ., Очилдиев А. Миллий истиқлол ғояси: асосий тушунчалар, тамойиллар ва атамалар. – Т.: Янги аср авлоди, 2002.
20. Эргашев И. ва бошқалар. Миллий истиқлол ғояси: Ўзбекистон Республикаси Олий таълим бакалавриат босқичи учун дарслик. – Т.: Академия, 2005.